

УДК 316.6:316.362:[17.023.34

DOI <https://doi.org/10.32782/psych.studies/2023.3.13>

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАДОВОЛЕНOSTІ ПОДРУЖНІМИ ВЗАЄМИНАМИ В МОЛОДІЙ СІМ'Ї

Магдисюк Людмила Іванівна,

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри практичної психології та психодіагностики
Волинського національного університету імені Лесі Українки
<https://orcid.org/0000-0002-5304-933X>
<https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57204591564>
<https://www.researchgate.net/profile/Liudmyla-Mahdysiuk>

Федоренко Раїса Петрівна,

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри практичної психології та психодіагностики
Волинського національного університету імені Лесі Українки
<https://orcid.org/0000-0002-7905-6474>

Шкарлатюк Катерина Іванівна,

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри практичної психології та психодіагностики
Волинського національного університету імені Лесі Українки
<https://orcid.org/0000-0003-0855-5003>
<https://www.researchgate.net/profile/Kateryna-Shkarlatiuk/stats>

У статті описано, що сучасне українське суспільство характеризується перебудовою сімейних, моральних, світоглядних цінностей, що поряд із нестійким політичним та економічним становищем негативно впливає на життєдіяльність інституту сім'ї в нашій країні. Тому гостро постає необхідність та актуальність пошуків шляхів стабілізації молоді сім'ї. Передумовою створення міцної і стабільної сім'ї є адекватний шлюбний вибір. Та в перехідний етап розвитку нашого суспільства, коли відмирають одні цінності й ще не встановлені нові, на шлюбний вибір впливає ряд соціальних стереотипів, запозичених із сучасної культури Заходу або перейнятих із традиційних народних уявлень про сімейні відносини, які втрачають свою актуальність сьогодні.

Проблема визначення рівня задоволення подружніми взаєминами натеper є дуже актуальною. У численних наукових доробках досліджувались фактори, що визначали задоволеність шлюбом як у статичному моменті, так і в динамічному процесі розвитку сім'ї. Більшість авторів визнає провідними роль особистісних, соціально зумовлених характеристик подружжя в оцінці успішності шлюбу. Також науковцям у ході досліджень стає зрозумілим, що сім'я, незалежно від того, на якій стадії розвитку вона перебуває, потребує підтримки та допомоги, яку їй може надати психолог. Але, незважаючи на значний обсяг дослідження даної проблеми, вона і досі вивчена недостатньо.

Доведено, що характер взаємин подружжя багато в чому відповідає особливостям стосунків їхніх батьків, а також взаєминам з батьками в ранньому дитинстві. У тих випадках, коли конфлікти між батьками переходили певну межу, виливаючись у різні прояви взаємної неприязні, але справа не доходила до розлучення, діти нерідко сприймали такі стосунки, як антимодель нормальної сім'ї і, вступаючи в шлюб, свої подружні взаємини будували по-іншому. Якщо конфлікт батьків сягав крайньої межі та ставав нестерпним для обох сторін, то інтересам дітей більше відповідає розлучення, ніж подальше спільне життя.

Ключові слова: сім'я, подружні взаємини, життя, задоволеність, молода сім'я, подружжя.

Mahdysiuk Liudmyla, Fedorenko Raisa, Shkarlatiuk Kateryna. Gender characteristics of satisfaction with marital relationships in young families

The article describes that modern Ukrainian society is characterized by the restructuring of family, moral, worldview values, which, along with the unstable political and economic situation, negatively affects the life of the family institution in our country. Therefore, the necessity and urgency of finding ways to stabilize a young family is acute. A prerequisite for creating a strong and stable family is an adequate marriage choice. A prerequisite for creating a strong and stable family is an adequate marriage choice. But in the transitional stage of the development of our society, when some values are dying and new ones have not yet been established, the choice of marriage is influenced by a number of social stereotypes borrowed from the modern culture of the West, or adopted from traditional folk ideas about family relationships, which are losing their relevance today.

The problem of determining the level of satisfaction with marital relations is very relevant today. Factors determining satisfaction with marriage were studied in numerous scientific works, both in a static moment and in the dynamic process of family development. Most authors recognize the leading role of personal, socially determined characteristics of spouses in assessing the success of marriage. Also, in the course of research, it becomes clear to scientists that the family, regardless of the stage of development it is in, needs the support and help that a psychologist can provide. But, despite the considerable amount of research on this problem, it is still not sufficiently studied.

It has been proven that the nature of the spouses' relationship largely corresponds to the characteristics of their parents' relationship, as well as the relationship with their parents in early childhood. In those cases when the conflicts between the parents crossed a certain limit, resulting in various manifestations of mutual hostility, but the matter did not lead to divorce, children often perceived such relationships as the anti-model of a normal family and, entering into marriage, built their marital relationships in a different way. If the parents' conflict reached the extreme limit and became unbearable for both parties, then divorce is more in the children's interests than further life together.

Key words: family, marital relations, life, satisfaction, young family, spouse.

Постановка проблеми. Як свідчить практика, міцність та стабільність сімейних стосунків, а значить, і факт задоволеності подружжя стосунками в сім'ї, фактично повністю залежить від соціально-економічних умов в суспільстві. Урбанізація, міграційні процеси, можливість швидкого переміщення як у межах країни, так і за її кордонами, майже повна анонімність особистісного життя людини в місті, радикальні та практично постійні зміни у виробництві внаслідок науково-технічного прогресу, вплив масової культури, агресивної реклами, послаблення дії на життя людини релігійних норм, кризові ситуації в розвитку суспільства, висока напруженість особистісного життя – все це не сприяє зміцненню сім'ї. Багато молодих і не тільки молодих людей не витримують таких навантажень. Це призводить до різноманітних зривів, розладу сімейного життя, адюльтеру, розлучень. Але все сказане не заперечує високої цінності сім'ї, відсутності їй альтернатив та її постійного сходження на більш високий рівень розвитку [4; 5; 6].

Проведений аналіз літературних джерел показує, що ще не досить розроблені питання, що мають безпосереднє відношення до якості сім'ї та шлюбу. Проведені в цьому напрямку дослідження в основному стосувалися вивчення окремих боків якості шлюбу: стабільності й стійкості шлюбу, сумісності подружжя, ролі сім'ї в суспільстві тощо. Лише деякі автори зверталися до проблеми дослідження сімейних стосунків з погляду якості шлюбу, задоволеності шлюбом подружжя. Досліджуючи різні підходи до інтерпретації поняття «задоволеність шлюбом», було виявлено, що в психологічній науці немає єдиної концепції понятійного апарату сімейної психології, а так само існують певні фактори, що впливають на задоволеність подружжя шлюбом. Вступаючи в шлюб, людина прагне збагатити, наповнити своє життя новим змістом. Люди сподіваються на те, що після того, як вони одружаться, їхнє життя стане краще й цікавіше. Ці сподівання лежать в основі майбутньої сім'ї. Коли сподівання починають танути, з'являється реальна загроза

шлюбу [1; 3; 5]. Для ефективної роботи психологів із проблемними сім'ями необхідні нові дослідження сім'ї і сімейних відносин у світлі проблем сьогодення [6].

Теоретико-методологічною основою дослідження стали положення видатних науковців щодо визначення рівня задоволення подружніми взаєминами. Дослідженню цього питання приділяли увагу такі науковці, як: Т. Галкіна, А. Дмитренко. Проблеми вибору сімейних ролей присвячені роботи В. Антонюка, М. Обозова, Н. Федотова. При цьому на важливість задоволеності шлюбом як основний фактор благополуччя сім'ї вказують Ю. Альшина, Т. Гурка. Вивченню особливостей функціонування молодої сім'ї значна увага приділялась у наукових дослідженнях Т. Говорун, В. Зацепіна, М. Мушкевич, Р. Федоренко [1; 2; 5].

Проаналізувавши різні дані досліджень вітчизняних та зарубіжних учених, можна зробити висновок, що задоволеність шлюбом у подружньому житті пов'язана з багатьма чинниками, що впливають на його функціонування. Серед них: стаж сімейного життя, основний мотив укладання шлюбу, залежність від кількості та віку дітей, особистісні особливості шлюбних партнерів. Варто зазначити, що відчуття задоволеності/незадоволеності шлюбом формує оцінки й ставлення до більшості сфер подружнього життя. Так, у разі незадоволеності власним шлюбом позитивні аспекти подружнього життя можуть сприйматися як емоційно негативні, й навпаки. Нормальні сімейні стосунки формуються за взаємної задоволеності подружжя, їх відповідності один одному в різноманітних видах взаємодії всередині сім'ї [5; 6].

Результати дослідження. Вибірку нашого дослідження становили 50 подружніх пар віком від 19 до 35 років, 63% з яких є студентами факультету психології ВНУ імені Лесі Українки, решта – клієнти консультативного центру та Центру сімейної психології «Щаслива сім'я» кафедри практичної психології та психодіагностики ВНУ імені Лесі Українки. Усі подружні пари є жителями міста Луцька та Волинської області. Дослідження проводилось на базі факультету психології ВНУ імені Лесі Українки.

Для проведення дослідження нами було вибрано низку психодіагностичних методик, спрямованих на аналіз особливостей подружніх взаємин молодого подружжя, а також особистісного профілю партнерів [6].

Оскільки наше дослідження передбачало вивчення задоволеності подружніми взаєминами в молодому шлюбі, нами було запропоновано проведення методики на виявлення задоволеності цими стосунками. Отримані результати виявилися такими: високий рівень задоволеності шлюбом продемонстрували 23 особи чоловічої статі і 21 особа жіночої; середній рівень задоволеності – 16 чоловіків і 17 жінок; низький рівень характерний для 11 чоловіків і 12 жінок.

Як бачимо з отриманих результатів, задоволеність подружніми взаєминами у чоловіків є вищою, ніж у жінок.

Проведення тест-карти оцінки готовності до сімейного життя (І. Юнди) дозволило з'ясувати та оцінити готовність до подружнього життя молодих сімейних пар [6].

Результати проведеного дослідження на виявлення готовності до сімейного життя показали, що серед молодих сімейних пар переважає рівень достатньої готовності до сімейного життя. На другому місці знаходиться рівень задовільної готовності та на третьому – незадовільної готовності.

Отже, як бачимо з результатів дослідження, середньогруповий рівень готовності до подружнього життя серед опитуваних засвідчує достатню готовність як серед чоловіків, так і серед жінок. Відзначимо той факт, що залежності рівня задоволеності шлюбом від рівня готовності до подружнього життя серед досліджуваних нашої вибірки не виявлено. Це є свідченням того, що в основному в молоді досить сформовані основні рівні готовності до сімейного життя. До таких рівнів слід віднести: соціальну готовність, фізичну готовність, психологічну, педагогічну, морально-етичну та ін. [5].

Подальшим етапом дослідження було виявлення узгодженості сімейних цінностей та рольових установок у сімейній парі на всіх рівнях задоволеності подружніми взаєминами. (*Методика визначення узгодженості сімейних цінностей та рольових установок у сімейній парі* А. Волкової) [6].

Як засвідчили результати проведеного дослідження, інтимно-сексуальна шкала представлена в досліджуваних чоловіків і жінок на середньому та високому рівнях, що є свідченням того, що молоді подружжя орієнтуються на сексуальні стосунки в шлюбі як на важливу умову гармонійних подружніх взаємин.

За шкалою «Особистісна ідентифікація з партнером» досліджувані – й чоловіки, й жінки – продемонстрували середні та високі показники, що свідчить про те, що партнерам притаманні певні очікування спільності в інтересах, потребах, а також сумісного проведення вільного часу і заняття подібними справами [5]. При цьому слід зауважити, що чим нижчою є задоволеність подружніми взаєминами, тим нижчі показники, як у чоловіків, так і у жінок, за даною шкалою.

Для жінок дуже важливою є емоційно-психотерапевтична сфера, оскільки в перші роки створення родини жінці важливо відчувати емоційну та моральну підтримку з боку чоловіка. Жінки прагнуть бути сімейними «психотерапевтами» і мають високий рівень очікування, що чоловік теж буде брати активну участь у створенні та корекції психологічного клімату й доброзичливої атмосфери в сім'ї. Цілком імовірно, що жінки на етапі становлення сім'ї вважають шлюб саме тим середовищем, яке сприяє психологічній розрядці та стабілізації стосунків. Чоловіки ж приділяють менше уваги емоційно-психотерапевтичній сфері: чим менш значима для них роль емоційного лідера в родині, тим більше вони задоволені своїм шлюбом [6].

Результати за іншими шкалами методики показали, що чим нижчий рівень задоволеності шлюбом, тим нижчі показники вираженості у досліджуваного психологічних особливостей, що входять до даної шкали. Цікавим є той факт, що показники досліджуваних за шкалою «Рольові очікування» стверджують, що ступінь очікування від партнера в молодому шлюбі є досить високим, при цьому рольові домагання за всіма шкалами є дещо меншими за ступенем прояву від рольових очікувань, разом із тим варто відмітити, що чим нижчі показники задоволеності шлюбом, тим нижчими є як ступінь певних очікувань від партнера, так і особиста активність [5].

Отже, як показали результати дослідження молодих подружніх пар за методикою визначення узгодженості сімейних цінностей та рольових установок у сімейній парі, характер шлюбних взаємин багато в чому залежить від рівня узгодженості сімейних цінностей чоловіка та дружини і рольових уявлень про те, хто і в якій мірі відповідає за реалізацію певної сімейної сфери. Як бачимо, зі зниженням рівня задоволеності подружніми взаєминами показники відповідності рольових установок чоловіка та дружини на активне виконання партнером сімейних обов'язків рольовим очікуванням подружжя мають дещо нижчі показники. При цьому вимоги до партнера і до виконання ним сімейних обов'язків є значно вищими, ніж особистісна готовність кожного з партнерів виконувати сімейні ролі [5].

Результати проведеного дослідження за методикою «Розподіл ролей у сім'ї» засвідчують ряд відмінностей у розподілі сімейних ролей серед досліджуваних чоловіків та жінок. Так, матеріальне забезпечення сімейного життя за оцінкою жінок становить відповідно 52 і 63%; за оцінкою чоловіків – 48 та 67%. Тобто на чоловіків покладені в дещо більшій мірі обов'язки матеріального забезпечення сім'ї.

Більшість сімейних ролей, на думку досліджуваних, реалізовується партнерами не в однаковій мірі й відповідно оцінюється респондентами. Так, 83% досліджуваних жінок вважають, що функція виховання дітей покладається на жінок. Серед досліджуваних чоловічої статі така думка підтримується і становить 85%.

Аналізуючи параметр забезпечення сприятливого емоційного клімату сім'ї, варто зазначити, що психологічний комфорт у сімейних стосунках досягається за умови активності обох членів подружжя, хоча відповідні показники демонструють вищий рівень активності жінок.

Що стосується розподілу ролей «господаря» та «господині», то серед досліджуваних жінок 94% орієнтовані на активність у господарських справах. Також 45% чоловіків підкреслюють власну активність у веденні домашнього господарства. При цьому жінки схильні більшою мірою розцінювати чоловіків як ініціаторів сексуальних стосунків у подружньому житті, що

зафіксовано у 80% досліджуваних даної статі. 85% досліджуваних чоловіків орієнтовані на визнання власної ролі в ініціації сексуальних стосунків. Незначні відмінності спостерігаються в рольових вкладах партнерів в організацію сімейної субкультури. Так, досліджувані обох статей вважають, що сімейні цінності, традиції і ритуали створюються та запроваджуються обома партнерами [5].

Отже, результати проведеної методики показали, що в більшості подружніх пар виконання частини ролей припадає на жінку. До таких ролей як жінки, так і чоловіки віднесли виховання дітей та забезпечення емоційного клімату в сім'ї. При цьому роль організатора розваг, господаря дому та організатора сімейної субкультури запроваджується обома партнерами. Респонденти нашої вибірки надали перевагу таким чоловічим ролям, як сексуальний партнер та матеріальне забезпечення сім'ї [4].

Результати за методикою Еткінда показали, що чим вищими є показники задоволеності шлюбом, тим значущими є такі поняття, як партнер, кохання, сім'я, сексуальні стосунки, майбутнє, діти. 82% опитаних, в яких високими є показники задоволеності шлюбом, даним поняттям відвели 1–6 місця. Разом із тим подружні партнери з низькими показниками задоволеності шлюбом у більшості випадків (76%) надають перевагу роботі, друзям чи близькому оточенню. Також слід звернути увагу на відмінності в показниках чоловіків і жінок. У 63% опитаних жінок із низькою задоволеністю шлюбом високою є позиція майбутнього, чого не можна сказати про чоловіків, 87% яких поняття майбутнього віднесли на одну з трьох останніх позицій. Щодо ставлення до поняття «партнер» результати методики засвідчили, що в разі високої задоволеності шлюбом 84% подружніх пар ставлення до партнера продемонстрували 1–3 позиціями. За низької задоволеності шлюбом 79% жінок і лише 11% чоловіків значимість партнера поставили на чотири останніх позиції [5].

На нашу думку, це свідчить про те, що жінки незадоволеність шлюбом тісно пов'язують із розподілом ролей і особистістю партнера. Оскільки більшість чоловіків нашої вибірки (43 особи) продемон-

стрували вищу задоволеність розподілом сімейних ролей та задоволеністю шлюбом загалом, то і задоволеність партнером у них теж є вищою. Чоловіки всієї вибірки (як задоволені шлюбними стосунками, так і незадоволені) високу позицію також відводять поняттям «сексуальні стосунки» та «діти». Жінки ж, які продемонстрували низьку задоволеність шлюбом, сексуальним стосункам відводять значно нижчі позиції [4].

З огляду на ставлення до розлучення результати засвідчили теж різні позиції чоловіків і жінок: чим нижчою є задоволеність шлюбом у жінок, тим вищою є позиція поняття «розлучення» (як правило, 1–4), при цьому, як ми вже відмічали, високою є позиція «майбутнього», яка свідчить, що жінки в разі низької задоволеності шлюбом не розчаровуються в майбутньому і планують його змінити за допомогою розлучення [4].

У 92% чоловіків усієї вибірки (як задоволених подружніми взаєминами, так і незадоволених) позиція поняття «розлучення» є досить низькою або відсутньою. При цьому, як ми вже зауважили, низькими та відторгненими є позиції поняття «майбутнє» у чоловіків, які продемонстрували низькі та перехідні показники задоволеності шлюбом [3].

Аналіз результатів дослідження.

Отже, як засвідчили отримані результати нашого емпіричного дослідження, задоволеність шлюбом має певну залежність від розподілу ролей. Чим адекватніше здійснюється розподіл ролей між партнерами, тобто чим більше їх цей розподіл влаштовує, тим вищою є задоволеність шлюбом. При цьому слід зауважити, що чоловіки продемонстрували задоволеність шлюбом, як і задоволеність розподілом ролей, вище, ніж жінки [2].

Разом із тим заслуговує на увагу той факт, що чим вищою є задоволеність шлюбом, тим більш значущим для партнерів є такі поняття, як партнер, сім'я, кохання, сексуальні стосунки, майбутнє. За низьких показників задоволеності шлюбом домінують поняття «робота», «друзі», «близьке оточення» [5].

Висновки. Отже, результати проведеного нами емпіричного дослідження дозволили виокремити основні чинники,

які відіграють значну роль у задоволеності подружніми взаєминами, та зробити такі висновки: серед обстежуваних, як чоловіків, так і жінок, домінує високий рівень задоволеності шлюбом; на другому місці – середній рівень, і найнижчі показники припадають на низький рівень задоволеності подружніми взаєминами; середньогруповий рівень готовності до подружнього життя показав достатню готовність як серед чоловіків, так і серед жінок; чим адекватніше здійснюється розподіл ролей

між партнерами, тобто чим більше їх цей розподіл влаштовує, тим вищою є задоволеність шлюбом; у більшості подружніх пар виконання частини ролей припадає на жінку: виховання дітей та забезпечення емоційного клімату в сім'ї, організація розваг; роль господаря дому та організатора сімейної субкультури запроваджується обома партнерами; перевагу віддають таким чоловічим ролям, як сексуальний партнер та матеріальне забезпечення сім'ї.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондарчук О. І. Психологія сім'ї. Київ : МАУП, 2001. 96 с.
2. Котлова Л. О., Саух І. Д. Психологічні чинники задоволеності шлюбом на різних етапах подружнього життя. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. 2019. Випуск 1. С. 223–228.
3. Лисенко Л. М. Психологічні чинники задоволеності стосунками в подружніх парах. *Теорія і практика сучасної психології*. Запоріжжя, 2018. № 5. С. 73–77.
4. Магдисюк Л. І., Федоренко Р. П. Психологія життєвих криз : навч. посібник. Луцьк : Вежа-Друк, 2023. 292 с.
5. Федоренко Р. П. Психологія сім'ї : навч. посібник. Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 480 с.
6. Психологія молоді сім'ї : монографія / Р. П. Федоренко та ін. Луцьк : Вежа-Друк, 2020. 392 с.

REFERENCES:

1. Bondarchuk, O. I. (2001). *Psychology of the family*. Kyiv : MAUP. 96 s. [in Ukrainian].
2. Kotlova, L. O., & Saukh, I. D. (2019). *Psychological factors of marital satisfaction at different stages of married life*. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia «Psykhologichni nauky» – Scientific Herald of Kherson State University. Series «Psychological Sciences»*, 1, 223–228 [in Ukrainian].
3. Lysenko, L. M. (2018). *Psychological factors of satisfaction with relationships in married couples*. *Teoriia i praktyka suchasnoi psykhologii – Theory and practice of modern psychology*, 5, 73–77 [in Ukrainian].
4. Mahdysiuk, L. I., & Fedorenko, R. P. (2023). *Psychology of life crises*. Luck : Vezha-Druk, 292 s. [in Ukrainian].
5. Fedorenko, R. P. (2021). *Psychology of the family*. Lutsk : Vezha-Druk. 480 s. [in Ukrainian].
6. Fedorenko, R. P., Mushkevych, M. I., Mahdysiuk, L. I., & Duchyminska, T. I. (2020). *Psychology of a young family*. Lutsk : Vezha-Druk. [in Ukrainian].